

'Niet voor de school, maar voor het leven leren wij'

Seneca

Maatschappijwetenschappen

MODULE PESTEN

Petra Willems

Colofon:

Titel: Pesten: Module Maatschappijwetenschappen

Auteur: Petra Willems, p.willems@maatschappijwetenschappen.nl

Basisvormgeving: Jasper Schuurman, opmaak: Gerlinde Visscher

Uitgave: Seneca, Harderwijk, eerste druk

Met dank aan: Marco Veldman, Seneca

© 2017 Petra Willems, Seneca/Stichting Fier!Burgerschap.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoudsopgave

1. Wat is pesten?
 - 1.1 Opzettelijk
 - 1.2 Pesten in de 21e eeuw: digitaal pesten

2. De oorzaken van pesten
 - 2.1 Kenmerken slachtoffer
 - 2.2 Daderkenmerken

3. Pesten als groepsproces

4. Overheidsbeleid tegen pesten

Casus: PRIMA

Hoofdstuk 1

Wat is pesten?

Dit dossier gaat over pesten. Terwijl je het één en ander leert over wat pesten inhoudt, hoe het veroorzaakt wordt en hoe geprobeerd wordt dit te bestrijden zullen diverse kernconcepten de revue passeren. Socialisatie, identiteit, groepsvorming en sociale cohesie ken je al. Er komen ook nieuwe kernconcepten voorbij. Dit zijn macht en gezag en institutionalisering.

Wat houdt pesten nu eigenlijk in? Wat is het verschil met plagen of ruzie? Het is nog niet zo gemakkelijk om die grenzen te trekken. In het kort komt het erop neer dat bij pesten sprake is van opzettelijk en herhaaldelijk (fysiek of psychisch) beschadigen van een ander en/of het sociaal uitsluiten van de ander uit de groep.

Pesten in het Engels is 'bullying'. Een 'bully' is een pestkop.

Lees het verhaal van Geert, die als kind gepest werd en de gevolgen ervan nog dagelijks ondervindt.

Ik ben nu 61 jaar en ben gepest op het lager onderwijs en ook het LBO is niet zonder kwelgeesten verlopen. Pesten deden ze omdat ik niet goed kon lopen en al vroeg een bril had. Ze scholden me uit voor manke, schele, scheel varken en brille jood. Soms werd ik opgewacht en werd onderweg naar huis nageroepen.

Op het lager onderwijs gingen wij in de hoogste klas een paar dagen met de klas op kamp. Ook daar ging het treiteren door, onder andere door een kopje warm water in mijn bed te legen, zodat ik uitgemaakt kon worden voor beddenpisser.

Niemand kwam voor mij op: mijn ouders niet, (zij wisten niet te handelen) vriendjes had ik niet en onderwijzers wisten niet te reageren. Wat het gevolg is van deze gebeurtenissen is dat ik mensen niet vertrouw. Als ik ze dan eindelijk wel vertrouw, dan wordt dit op één of andere manier beschaamd.

Bron: Pesten.nl

Opdracht 1.0

1. Leg uit dat Geerts identiteit is gevormd door pestgedrag van zijn klasgenoten. Gebruik daarbij minimaal één element van de definitie van identiteit.
2. Waarom past het kernconcept socialisatie niet bij het proces dat Geert heeft meegemaakt? Licht je antwoord toe.
3. Ook met behulp van cultuur is het pestverleden van Geert te bestuderen. Wat is kenmerkend voor de cultuur op de lagere school? Maak daarvoor gebruik van de laatste alinea over de onderwijzers.

Sociale ongelijkheid is "een situatie waarin verschillen tussen mensen in al dan niet aangeboren kenmerken, consequenties hebben voor hun maatschappelijke positie en leiden tot een ongelijke verdeling van schaarse en hooggewaardeerde zaken, van waardering en behandeling".

4. Leg uit dat pesten een uitingsvorm van sociale ongelijkheid is / Leg uit dat pesten tot sociale ongelijkheid kan leiden. Geef duidelijk aan welke onderdelen van dit kernconcept van toepassing zijn.

§1.1 Opzettelijk

Een belangrijk verschil tussen pesten en plagen is dat plagen niet slecht bedoeld is. Plagen is niet gericht op het beschadigen of buitensluiten van iemand. Plagen kan over en weer gebeuren en er kan om worden gelachen. Het verschil tussen pesten en plagen is echter niet altijd even duidelijk. Ongemerkt kan er een negatieve bedoeling in plagerijen sluipen.

Het verschil tussen pesten en ruzie kan net zo subtiel zijn. Een ruzie is een conflict tussen twee personen die doorgaans kan worden uitgepraat. Er is sprake van gelijkwaardigheid tussen de ruziënde personen; er is een balans tussen twee tegengestelde partijen. Bij pesten is die balans afwezig en is er sprake van een machtsverschil.

Pesten onderscheidt zich het meeste van plagen en ruzie door de intentie ervan: iemand schaden en buitensluiten. Er worden verschillende vormen onderscheiden: fysiek, verbaal en materieel pesten en sociaal buitensluiten. Onder fysiek pesten verstaan we schoppen, duwen, knijpen of slaan. Met verbaal pesten wordt schelden, beledigen, bedreigen of belachelijk maken bedoeld. Zoals gebeurde bij Geert in de introductie van dit dossier, die werd uitgemaakt voor 'manke' of 'schele'. Materieel pesten betekent het stukmaken van andermans spullen, ze kwijtmaken of opeisen. Sociaal buitensluiten is ook een vorm van pesten. Dat gebeurt wanneer iemand wordt gezegd dat hij niet mee mag doen, door hem te negeren of door stiekem over iemand te roddelen.

Opdracht 1.1

1. Vul de tabel hieronder verder in. Gebruik de tekst hierboven.

Pesten	Plagen	Ruzie maken
Machtsverschil gepeste en pester(s)		
	Er kan gelachen worden	

Macht is "het vermogen om voldoende hulpbronnen in te zetten om bepaalde doelstellingen te bereiken en de handelingsmogelijkheden van anderen te beperken of te vergroten".

2. In de leertekst komen voorbeelden van alle elementen van deze definitie terug. Benoem:
- de voorbeelden van hulpbronnen die de pestkoppen inzetten
 - de voorbeelden van doelstellingen die de pestkoppen hebben
 - en hoe de handelingsmogelijkheden van de gepesten beperkt worden.

§1.2 Pesten in de 21e eeuw: digitaal pesten

Een relatief nieuwe manier van pesten is digitaal pesten, ook wel cyberpesten genoemd. Voorbeelden hiervan zijn: het sturen van vervelende berichten, uitsluiting in WhatsApp groepen of het ongewenst verspreiden van beeldmateriaal. Het verschil met gewoon pesten is dat de digitale variant anoniemer is. Dit heeft als gevolg dat de daders er makkelijker mee weggomen.

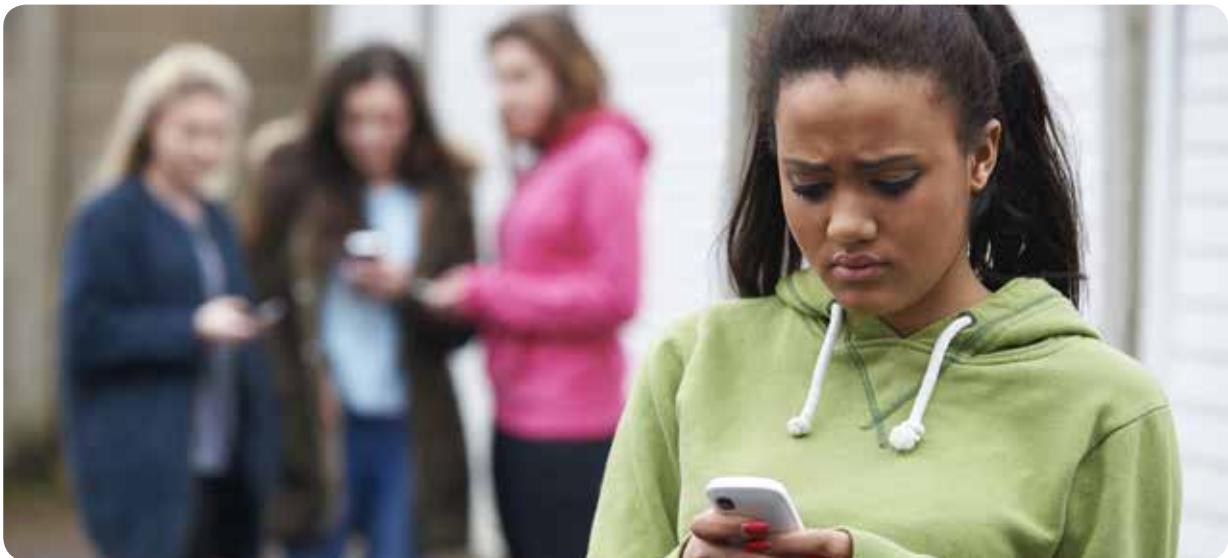
In 2015 publiceerde het CBS een bericht met als titel 'bijna 8 procent van de jongeren gepest op het internet'. De belangrijkste boodschap van dit persbericht was dat de omvang van cyberpesten almaar toeneemt, met name onder jongeren. In het onderzoek dat in 2014 werd gedaan gaven ruim 400 duizend mensen van 15 jaar en ouder aan wel eens gepest te zijn op internet. Ruim 11 procent van de jongeren tussen de 15 en 18 jaar werd geconfronteerd met cyberpesten, tegenover ruim 5 procent van de 21- tot 25-jarigen. Naarmate de leeftijd vordert krijgen Nederlanders minder met cyberpesten te maken. Deze percentages zijn terug te zien in de onderstaande figuur.

Bron: CBS, 17-08-2015 (ingekort).

Opdracht 1.2

Bekijk de grafiek 'slachtofferschap cyberpesten naar leeftijd' op p.6.

1. Hoeveel procent van de kinderen in de categorie 15 tot 18 jaar wordt gepest?
2. Hoe kan het dat dit percentage hoger is dan de 8% die in de titel van het CBS bericht wordt genoemd?

Cyberpesten is makkelijk en snel voor pesters. De gevolgen van technologisering (kernconcept rationalisering) kunnen positief en negatief zijn.

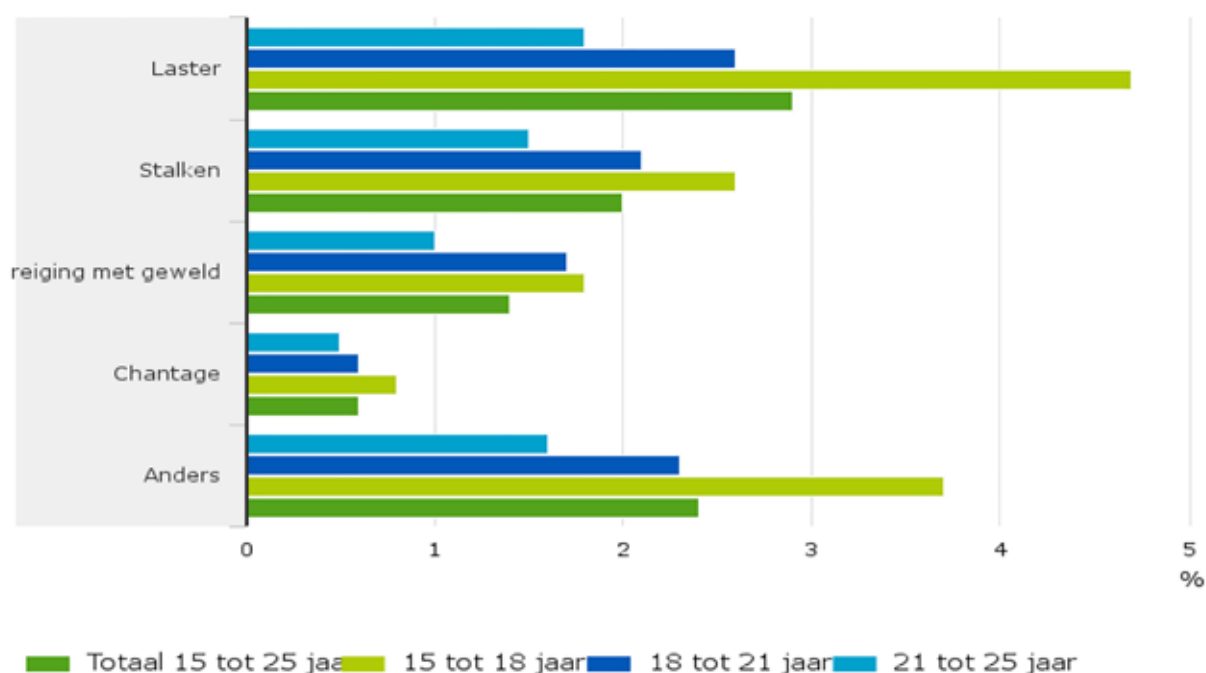
De meest voorkomende vorm van cyberpesten onder jongen van 15 tot 18 is laster. Onder laster verstaan we het zwartmaken van of kwaadspreken over een ander, door deze persoon in het openbaar van zaken te beschuldigen die onwaar zijn. Voorbeelden hiervan zijn het plaatsen van kwetsende teksten op internetfora of profielsites, of het verspreiden van foto's, filmpjes of roddel via het web. Op nummer 2 en 3 van de lijst van veelvoorkomende vormen staan stalken en bedreiging met geweld. Zowel laster, stalken, bedreiging met geweld en chantage wat ook door slachtoffers genoemd wordt, zijn bij de wet verboden en kunnen bestraft worden met een boete of zelfs gevangenisstraf. We kunnen concluderen dat er een verschuiving plaats vindt in de aard en omvang van crimineel gedrag in de samenleving. Als gevolg van digitalisering wordt er meer gebruik gemaakt van het internet om criminele activiteiten te ontplooiën.

Twee derde van de jongeren in de leeftijdscategorie van 15 tot 25 jaar geeft aan de dader te kennen. Dat is iets meer dan onder alle Nederlanders (61,7 procent). Met name de jonge slachtoffers kennen de daders vaak van de studie en het werk.

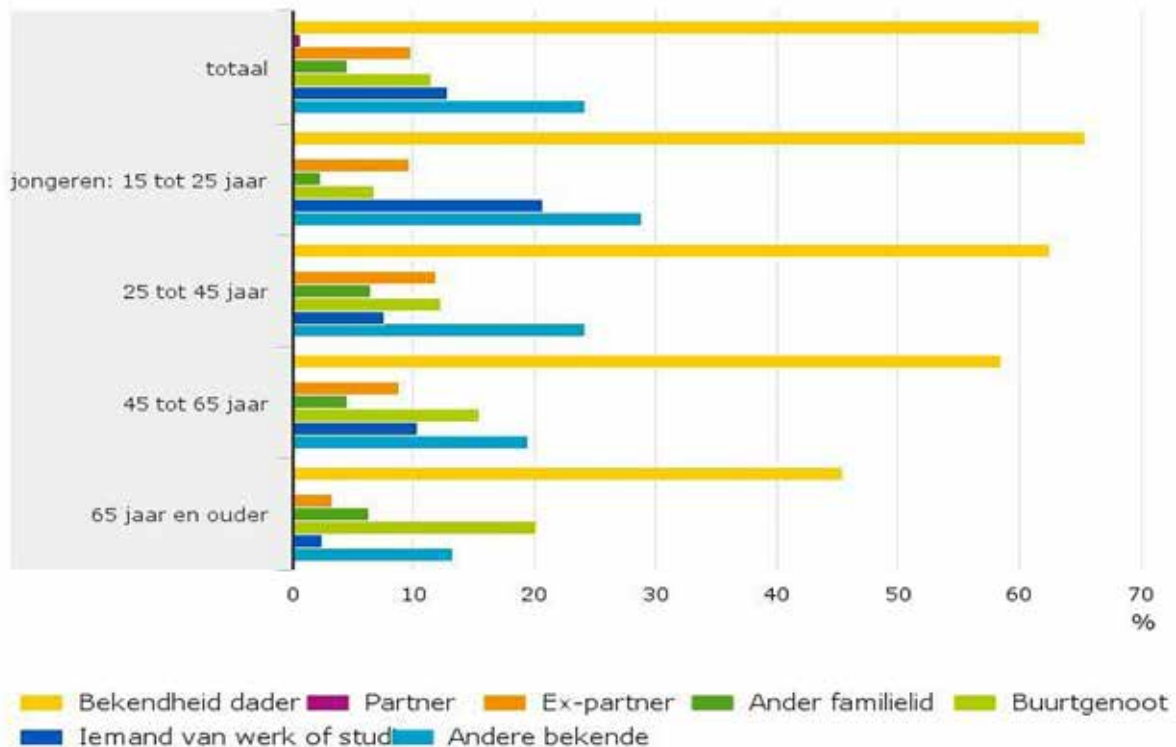
Van de onderzochte Nederlanders maakt ruim 23 procent melding van cyberpesten, waarvan 15 procent bij de politie. Ruim 6 procent doet daadwerkelijk aangifte.

Wetenschappers hebben onderzoek gedaan naar de thuissituatie van de zogenaamde 'cyberbullies'. Hieruit is gebleken dat de ouders van jongeren die digitaal pesten minder toezicht houden op hun kinderen dan de ouders van jongeren die dit niet doen. Je kunt concluderen dat sociale controle een remmende werking heeft op onder andere laster en stalken op het world wide web. Vaders en moeders zijn preventieve socialisatoren als het gaat om deze vormen van criminaliteit.

Slachtofferschap cyberpesten naar soort bij jongeren, 2014

Slachtofferschap cyberpesten bekendheid dader naar leeftijd, 2014

Opdracht 1.3

In de tekst van deze paragraaf staan drie grafieken zonder beschrijvende tekst.

1. Stel je voor dat jij bij het CBS zou werken, welke tekst zou jij onder de grafieken zetten zodat de lezers in één oogopslag zien waar ze over gaan?
2. Geef drie mogelijke verklaringen waarom jongeren meer digitaal gepest worden dan ouderen.
3. Geef een verklaring met behulp van het kernconcept identiteit waarom jongeren vaker gepest worden dan ouderen.
4. Geef een verklaring met behulp van het kernconcept macht waarom jongeren vaker gepest worden dan ouderen.
5. Waarom is het internet een ideale omgeving voor laster of dreigementen? Betrek ten minste 2 verklaringen in je antwoord.
6. Van cyberpesten wordt in 9% van de gevallen aangifte gedaan bij de politie, zoals in de lestekst te lezen is. Geef twee mogelijke verklaringen waarom dit percentage niet hoger is.
7. De sociale controle die ouders uitoefenen heeft een preventieve werking op cyberpesten. Ontwerp een conceptueel model voor dit gegeven.

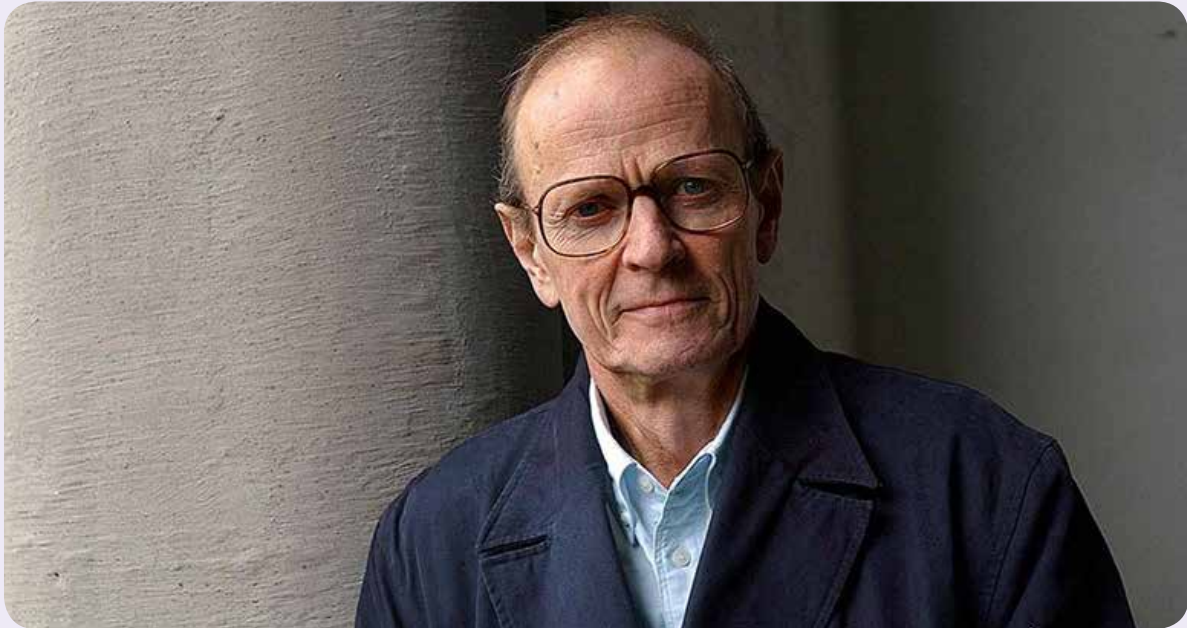

Hoofdstuk 2

De oorzaak van pesten?

Er is veel onderzoek gedaan door sociologen, psychologen en pedagogen naar de oorzaken van pesten. Dit hoofdstuk is grotendeels gebaseerd op de ideeën van de Zweedse Dan Olweus. Meer over hem kun je lezen in kader 1. In de komende paragrafen worden de opvattingen van andere deskundigen belicht.

De Zweedse psycholoog en onderzoeker Dan Olweus heeft lange tijd een bepaalde vorm van agressie, het treiteren in schoolklassen, onderzocht. Zijn bevindingen vormen de basis voor onderzoeks- en begeleidingsactiviteiten in talloze landen. Olweus ontwikkelde het 'Bullying intervention program' dat een Nederlandse variant kent: de Prima aanpak.

Dan Olweus maakt onderscheid tussen factoren die te maken hebben met kenmerken van 'het slachtoffer' en kenmerken van 'de daders'.

§2.1 Kenmerken slachtoffer

Welk beeld vind jij het beste passen bij slachtoffers van pestgedrag? En welke redenering en argumentatie heb jij daarbij? Wordt jouw beeld bevestigd door de theorie die je hieronder leest?

Slachtoffers van pesten hebben over het algemeen bepaalde persoonlijkheidskenmerken in combinatie met fysieke eigenschappen, of wijken in meer algemene zin af van de 'norm'. Olweus onderscheidt twee groepen. De eerste groep bestaat uit jongeren die wat angstiger, onzekerder, gevoeliger en stiller zijn. Zij worden vaker gepest dan jongeren die deze eigenschappen niet hebben. Deze jongeren zijn ook vaak communicatief minder sterk en hebben moeite om voor zichzelf op te komen. Dikwijls hebben ze geen of weinig goede vrienden en voelen ze zich eenzaam. Overigens is het lastig om tussen dergelijke kenmerken een oorzakelijk verband vast te stellen omdat onzekerheid of angstgevoelens ook veroorzaakt of versterkt kunnen worden door pesten.

De tweede groep bestaat uit jongeren die gauw boos worden. Ze raken vlot gefrustreerd en trekken zich dingen snel persoonlijk aan. Ze kunnen de neiging hebben om terug te vechten als ze aangevallen worden, wat voor pestkoppen juist een stimulans kan zijn om door te gaan met de pesterijen.

Naar aanleiding van onderzoek in 1994 en 2003 concludeerde Olweus dat jeugdigen met overgewicht, een andere etnische achtergrond, een dialect of accent géén groter risico lopen om gepest te worden. Hier hebben diverse wetenschappers andere ideeën over, waaronder de Nederlandse socioloog en pedagoog Mieke van Stigt.

Mieke van Stigt is socioloog en pedagoog. Ze schrijft en spreekt over maatschappelijke ontwikkelingen in het gezin, het onderwijs, de levensloop en de samenleving. Ze heeft in 2014 het boek *Alles over Pesten* geschreven.

Volgens Van Stigt lopen dikke(re) jongeren een grote kans gepest te worden dan dun(nere) jongeren. Dikkere kinderen worden niet alleen op school vaker afgewezen, hebben ook een grotere kans dat dit op de sportclub gebeurt. Mogelijk zoeken deze kinderen troost in eten om de pijn van de sociale uitsluiting te verzachten, wat ze nog zwaarder maakt. In Nederland is slank de norm. We koppelen slankheid aan schoonheid, succes en status. Dikkere mensen worden als afwijkend gezien.

Van Stigt onderscheidt in haar boek (zie kader) nog enkele andere groepen die kwetsbaar zijn. Zo worden jongeren die homo- of biseksueel zijn ook als afwijkend gezien. Jongens horen sterk en stoer te zijn; meisjes zoet en lief. Dit wordt ze vanaf het moment dat ze baby zijn aangeleerd. Jongeren die niet aan de standaarden voldoen, lopen een grotere kans om te worden gepest. Dat geldt bijvoorbeeld voor jongens die geïnteresseerd zijn in haar en make-up. Transgender jongeren lopen tegen dezelfde problemen aan.

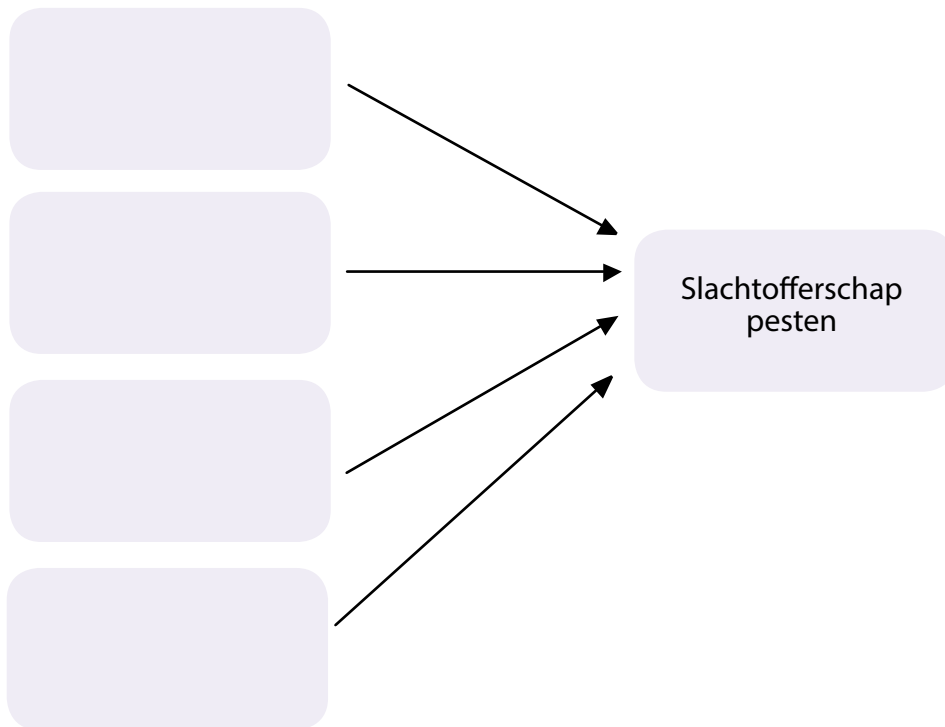
Wat past bij typerend jongensgedrag en wat bij meisjesgevrage? Is dat nature of nurture?

En dan zijn er de mensen die op andere manieren afwijken van de rest. Dat kunnen mensen zijn met aangeboren afwijkingen, rood haar, een bril (zoals Geert in de introductie van dit hoofdstuk), een gehoorapparaat of mensen uit een ander sociaal of etnisch milieu. Daarnaast komen kinderen -en volwassenen- met specifieke handicaps zoals autisme of ADHD en kinderen die hoogbegaafd of hooggevoelig zijn vaker eerder in de problemen.

Overigens wijst Van Stigt erop dat deze 'risicofactoren' geen verklaring zijn voor het pesten. Dat ontstaat door spanningen in de groep. Het 'anders zijn' van het slachtoffer wordt dan aangegrepen als legitimering voor het pesten. In veilige groepen functioneren deze kinderen prima. In onveilige groepen kunnen zij zelfs ook dader zijn.

Opdracht 2.1

1. Maak het conceptueel model af met behulp van 2.1 van de leestekst.

2. Worden de eigenschappen die je links hebt ingevuld bepaald door nurture of door nature, of een combinatie van beiden? Licht je antwoord toe.
3. Leg uit dat pesten invloed heeft op de identiteit van de slachtoffers.
4. In 2.1 van de leestekst staat dat kenmerken die de oorzaken van pesten zijn tevens de gevolgen van pesten kunnen zijn. Er is geen simpel causaal verband. Ontwerp een nieuw conceptueel model waarbij diverse interveniërende variabelen terugkomen. Je bent vrij in hoe je dit model vormgeeft.
5. Schrijf drie hypothesen op bij je conceptueel model.
Dan Olweus en Mieke van Stigt zijn het oneens over of overgewicht een rol speelt bij slachtofferschap. Beiden wijzen naar wetenschappelijk onderzoek dat bewijs levert voor hun stellingname.
6. Hoe is het mogelijk dat wetenschappelijke onderzoeken diverse uitkomsten geven?
7. De persoonlijke identiteit van het individu en de collectieve identiteit waar hij/zij mee geassocieerd wordt door anderen kan effect hebben op sociale ongelijkheid. Leg dit uit aan de hand van de theorie van Mieke van Stigt over pesten en overgewicht.

§2.2 Daderkenmerken

Volgens Olweus is agressie tegenover leeftijdsgenoten een veelvoorkomend kenmerk van daders. Daders zijn vaak ook agressief tegenover leraren, ouders en broertjes of zusjes. Over het algemeen hebben daders volgens Olweus een positievere houding tegenover geweld en het toepassen van geweld dan leeftijdsgenoten. Ook zijn ze vaak impulsief en hebben ze vaak weinig empathie voor hun slachtoffers hebben. Zij zijn niet goed in staat om de emoties van anderen te begrijpen en te waarderen. Ook voelen zij dikwijls weinig verantwoordelijkheid voor hun daden.

Als de dader een jongen is, dan is deze fysiek vaak sterker dan leeftijdsgenoten, en met name sterker dan degenen die zij pesten.

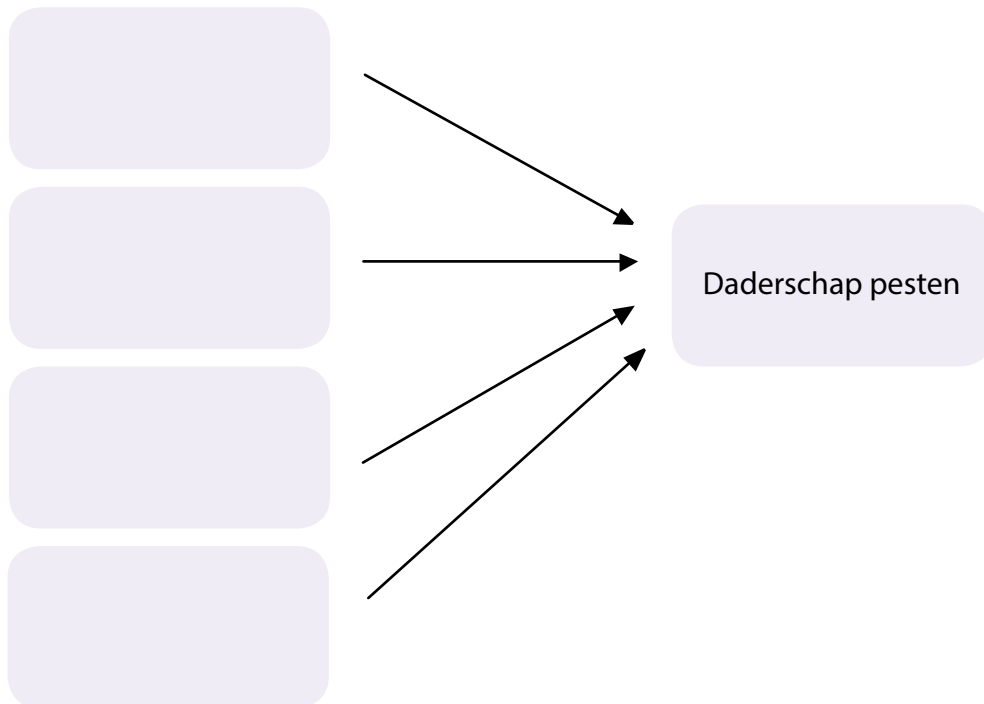

Kinderen kunnen gaan pesten om zich (alleen of samen) machtig te voelen. Pesten kan een gevoel van verbondenheid, macht en superioriteit geven. Ook kan het zijn dat een kind aandacht zoekt of populair wil zijn. Lang is gedacht dat pesten niet populair maakt, maar recentelijk wordt ingezien dat pesten wel degelijk een middel is om je – althans bij de meesten – populair te maken en zo je machtspositie te handhaven. Zo kunnen we concluderen dat pesten vaak een strategie is om de eigen positie binnen een groep te waarborgen. Meer over de groepsprocessen van pesten lees je in hoofdstuk 3.

Verder is ontdekt dat 'cyberbullies' bovengemiddeld vaak psychosociale problemen hebben zoals angst, depressieve gevoelens en sociale onhandigheid. Ze zijn zelf vaak slachtoffer en/of dader van 'offline' pesten. Ze hebben dikwijls een slechtere emotionele band met hun ouders. In hoofdstuk 1 lasen we al dat de ouders van daders dikwijls relatief weinig toezicht houden op hun kinderen.

Opdracht 2.2

1. Maak het conceptueel model af.

2. Worden de eigenschappen die je links hebt ingevuld bepaald door nurture of door nature, of een combinatie van beiden? Leg je antwoord uit.
3. Verhelder aan de hand van 2.2 dat het gedrag van 'de groep' bepalend is voor de identiteit van de daders.
4. Welke hulpbron zetten met name mannelijke daders in om macht te vergaren?
5. Ontwerp een nieuw conceptueel model waarbij diverse interveniërende variabelen terugkomen. Dit zijn variabelen die tussen de afhankelijke en onafhankelijke variabele in staan.

Hoofdstuk 3

Pesten als groepsproces

Bij pesten zijn zelden alleen daders en slachtoffers betrokken. Vaak zijn er meerdere personen aanwezig die op de één of andere manier invloed uitoefenen op het pesten. Pesten is daarom een groepsproces.

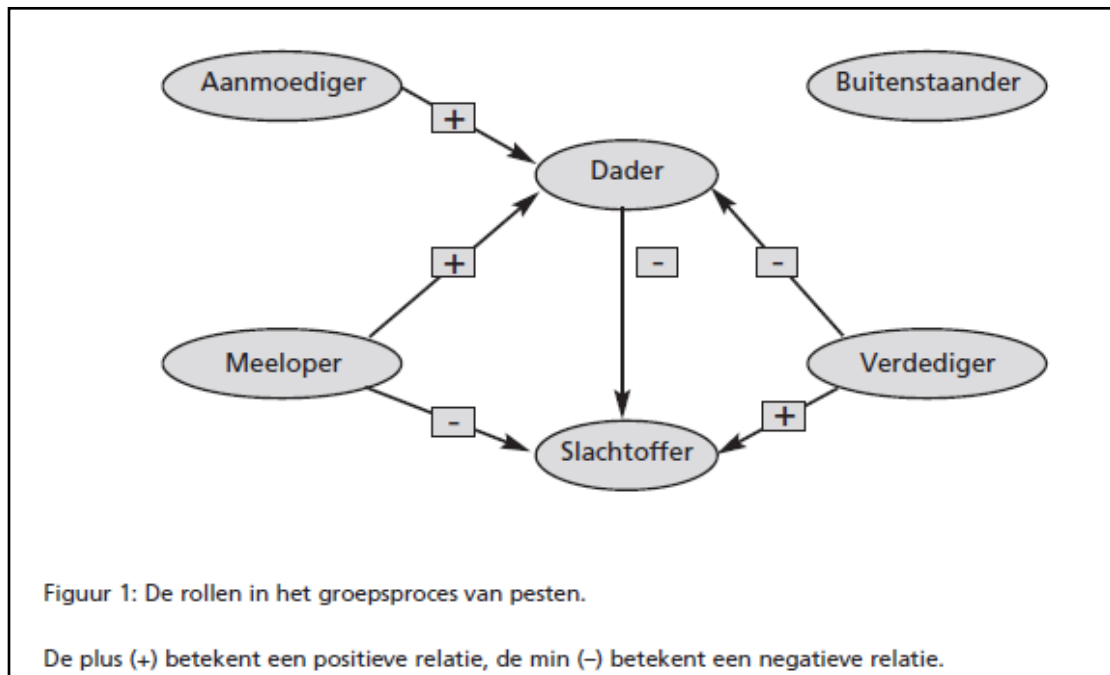
Dat pesten als groepsproces wordt gezien, is niet altijd zo geweest. Christina Salmivalli was de eerste die hiermee begon in 1996. Zij illustreerde zes rollen die aangeven hoe leerlingen bij pesten betrokken kunnen zijn. Deze rollen vind je terug in de figuur hieronder.

Christina Salmivalli is een Finse psychologe. Ze heeft het antipestprogramma KIVA bedacht.

Opdracht 3.0

Bestudeer figuur 1.

1. Leg uit hoe jij verwacht dat de zes rollen in een groepsproces van pesten vervuld worden.
2. Hoe groot is ieders rol?

De daders staan er bij pesten niet alleen voor. Ze krijgen ondersteuning van meelopers, die actief mee gaan pesten door bijvoorbeeld het slachtoffer te slaan of uit te schelden. Daarnaast zijn er aanmoedigers: ze doen niet actief mee, maar moedigen toe door bijvoorbeeld te gaan lachen wanneer het pesten plaats vindt. Het pestproces kent verschillende rollen: de daders nemen het initiatief en de meelopers en de aanmoedigers zorgen ervoor dat het pesten voortduurt.

Leerlingen kunnen ook op een andere manier bij pesten betrokken zijn, namelijk als verdedigers. Zij helpen slachtoffers door bijvoorbeeld actief op te treden tegen daders. Hiermee lopen ze overigens het risico dat zij ook slachtoffer kunnen worden. Een andere manier van verdedigen is het slachtoffer na het pesten te steunen, gerust te stellen of te troosten. Deze manier van helpen is voor de verdediger wat veiliger.

Zoals je in de figuur kunt zien, wordt er nóg een rol onderscheiden: de buitenstaanders. Deze leerlingen zijn vaak wel aanwezig als er wordt gepest, maar ze doen niet mee. Tegelijkertijd grijpen ze ook niet in om het te stoppen. Hierdoor spelen ze een belangrijke rol in het ondersteunen van de pesterijen.

Vrienden kunnen een belangrijke rol spelen bij het ontstaan en in stand houden van pesten. Tussen de aanwezigheid van een vriendengroep die toekijkt en het voortduren van pesten bestaat een positief verband. Als omstanders niet optreden tegen het pestgedrag kan dit het gedrag versterken doordat de dader denkt dat het pesten wordt goedgekeurd. Aan de andere kant kunnen leeftijdgenoten een beschermende werking hebben, wanneer zij vriendschap sluiten met of opkomen voor degene die gepest wordt. Geert van de introductie van dit dossier gaf aan geen vrienden te hebben die het voor hem op konden nemen.

De kans op pesten en agressief gedrag is groter op scholen met een groot verloop onder leerkrachten. Dit geldt ook voor scholen waar weinig duidelijke gedragsregels zijn en leerlingen niet aan de regels worden gehouden. Het is belangrijk dat er goed toezicht wordt gehouden, dat pesten serieus genomen wordt en dat er wordt gewerkt aan een sfeer waarin leerlingen respectvol met elkaar omgaan. Zo wordt sociaal gedrag gestimuleerd en de kans op pesten kleiner.

Opdracht 3.1

1. In het model van Salmivalli komt groepsvorming op diverse wijzen terug. Tussen leerlingen met welke verschillende rollen ontstaat groepsvorming?
2. Welke rol speelt groepscohesie in de bij a genoemde groepen bij het ontstaan en voortduren of het stoppen van pesterijen?

Lees de bron hieronder en beantwoord de vragen.

'Treiteren loont'

Pesten is natuurlijk gedrag en moeilijk uit te roeien, zegt evolutionair psycholoog Mark van Vugt. „Het is zelfs lonend. Met pesten verwerf je status in de groep. Een pestkop is later vaker succesvol en staat hoger op de maatschappelijke ladder.“

Uit biologisch onderzoek blijkt dat er voordelen zitten aan een dominante positie. „Dominante dieren zijn gezonder, leven langer en hebben meer te eten. Uit medisch onderzoek blijkt dat pesters meer ontstekingsremmende stoffen in hun lichaam hebben.“

Omdat er maar enkele plekken aan de top zijn, zijn vooral jonge mensen bereid soms extreme dingen te doen om daar te komen. Of het geweten van pubers voldoende is ontwikkeld om te beseffen wat ze doen, vraagt Van Vugt zich af. „Je morele brein begint zich te vormen rond het 10de levensjaar.“

Hoewel pesten natuurlijk gedrag is, hoeven we het niet te tolereren. „Maar hoe ga je met pestkoppen om? Niet door pester en slachtoffer met elkaar te confronteren. Beter is een hele groep te sturen en een andere invulling aan status te geven. Status kun je ook krijgen met sport of een bepaald vak. De school kan punten uitdelen aan een groep, die terugkomen op je rapport of diploma.“ Ook pleit Van Vugt voor het wisselen van groepssamenstelling per les. „Zo voorkom je een sterke sociale druk.“

Bron: 'Pesten gaf een kick, een machtig gevoel'
19-1-16 - AD

3. Geef een citaat uit het artikel waaruit blijkt dat treiteren kan leiden tot sociale ongelijkheid.
4. Dat dominante dieren gezonder zijn, langer leven en meer te eten hebben geldt voor dieren die solitair leven, niet voor groepsdieren. Hoe zou dit kunnen komen, denk je?
5. Psycholoog Mark van Vlugt pleit voor het wisselen van groepssamenstelling per les. Welk effect beoogt hij?
 - Gebruik in je antwoord het model van Salmivalli.
 - Verwerk de begrippen groepsvorming en sociale cohesie in je antwoord.
6. In hoofdstuk 2 en 3 worden enkele socialisatoren genoemd. Leg voor elke socialisator uit hoe deze door middel van cultuuroverdracht pesten kan doen toenemen of afnemen.
7. Verhelder hoe sociale controle op scholen een preventieve werking kan hebben.

Hoofdstuk 4

Overheidsbeleid tegen pesten

Wet Veiligheid op school

Per 1 augustus 2015 zijn scholen in het primair- en voortgezet onderwijs – als gevolg van een aanpassing van de onderwijswetten – verplicht zorg te dragen voor een veilige school. Door de wetwijziging moeten scholen:

- Aan een inspanningsverplichting voldoen om een actief veiligheidsbeleid te voeren;
- Het effect van het veiligheidsbeleid periodiek monitoren;
- De volgende taken bij tenminste één persoon beleggen:
 - het coördineren van anti-pestbeleid;
 - het fungeren als vast aanspreekpunt in het kader van pesten

De onderwijsinspectie zal toezien op naleving van de wettelijke verplichtingen.

Veiligheidsbeleid

Scholen krijgen de taak om aan een inspanningsverplichting te voldoen en hierdoor papieren veiligheidsbeleid om te zetten in praktijk. De verplichting bestaat uit het ontwikkelen van een set samenhangende maatregelen, gericht op preventie en het afhandelen van incidenten. Dit beleid dient gevormd te worden met alle betrokkenen van de school en verankerd te worden in de dagelijkse praktijk. In het kader van pesten wordt scholen geadviseerd een anti-pestmethode te kiezen in de geest van de sociaal pedagogische visie.

Tweede Kamerlid Agnes Wolbert (PvdA) ondersteunt de actie 'Speak up! Stop Pesten' van Richard Broekhuizen. Wolbert is voorzitter van de commissie Onderwijs.

Sociale Onveiligheid, waar pesten toe leidt, is al jaren een maatschappelijk vraagstuk. Dit betekent dat het al een hele tijd op de publieke agenda staat. Vanaf ongeveer 2012 werd het ook een politiek vraagstuk. Een groot aantal mensen was van mening dat de overheid in actie moest komen om de veiligheid te vergroten. Temeer daar het verschaffen van veiligheid voor de burgers tot de basisfuncties van de staat wordt gerekend. Enkele tragische incidenten hadden ertoe geleid dat de overheid in actie moest gaan komen. Een aantal keer kwam groot in het nieuws dat scholieren zelfmoord hadden gepleegd, mogelijk veroorzaakt door pesten.

Er had blijkbaar een verandering plaats gevonden in het gedrag van jongeren dat grote negatieve gevolgen gehad. Er ontstond een behoefte in de samenleving om dit probleem aan te pakken en de overheid moest hierin het voortouw nemen. Zo werd de Wet veiligheid op scholen ontwikkeld. Scholen werden door middel van deze wet verplicht het gedrag van hun leerlingen in goede banen te leiden. Dit is een voorbeeld van institutionalisering: het proces waarbij een complex van waarden en min of meer geformaliseerde regels vastgelegd wordt in standaard gedragspatronen, die het gedrag van mensen en hun onderlinge relaties reguleren.

Staatssecretaris Sander Dekker

De wet Sociale veiligheid op scholen is een initiatief van staatssecretaris Sander Dekker, die lid is van de VVD. Dat een liberale bewindsman een dergelijke wet ontwierp, is te begrijpen als je kijkt naar één van de belangrijkste uitgangspunten van de liberale ideologie: het respecteren van persoonlijke vrijheid. Het wetsvoorstel kreeg brede steun in de Tweede Kamer. Sociaal-democratische partijen zagen het als een middel om gelijkheid te bevorderen en discriminatie te beperken. Confessionele politici beschouwden de wet als iets wat kon bijdragen aan meer respect en harmonie in de samenleving.

Scholen zijn verplicht een anti-pest programma te hebben. Om het kaf van het koren te scheiden, gaven de staatssecretaris en Kinderombudsman (Marc Dullaert) een commissie de opdracht om alle 61 bestaande anti-pest programma's te beoordelen. Van de meer dan zestig programma's werden er 13 bestempeld als 'veelbelovend'. Van de overige programma's werd aangegeven dat ze geen tot onvoldoende resultaat opleverden. Eén van de programma's die als veelbelovend werd gezien, is de Prima-aanpak; de Nederlandse variant van het "Bullying intervention program" van Dan Olweus. Dit programma vormt een casus aan het einde van deze module over pesten.

Casus: PRIMA

PRIMA (PRoef-IMplementatie Anti-pestbeleid) is een universeel preventieprogramma dat zich richt op het voorkomen van pesten op de hele school. Daarnaast heeft PRIMA ook onderdelen die onder geïndiceerde interventie vallen. Deze richten zich op de slachtoffers en de daders om te zorgen dat het pesten niet verergert, maar juist stopt.

Zowel ouders als leerkrachten als onderwijs ondersteunend personeel en leerlingen worden betrokken bij het programma. Zo wordt bijvoorbeeld een schoolbrede gedragscode over het omgaan met pesten op school ingesteld. Ook worden er per klas groepsregels gemaakt over pesten en het voeren van gesprekken hierover. Een ander voorbeeld is dat er een surveillanceplan wordt opgesteld zodat er toezicht wordt gehouden op het plein tijdens de pauzes. Het uiteindelijke doel is een mentaliteitsverandering van de gehele school.

Een centraal onderdeel binnen PRIMA is de Prima-Pestmeter. Het is een digitale vragenlijst over pesten op school, die wordt afgenomen bij de leerlingen, de leerkrachten en de ouders. De resultaten geven inzicht in de aantallen leerlingen die gepest worden, op welke manieren dit gebeurt en op welke plekken in en rond de school het pesten plaatsvindt. Vaak werkt dit als een 'eye-opener', aangezien pesten vaak niet of onvoldoende opgemerkt wordt op scholen. Naar aanleiding van de eerste meting krijgt de school advies welke maatregelen tegen pesten genomen moeten worden. Een volgend meetmoment van de Prima-Pestmeter wordt ingezet als evaluatiemiddel. De effecten van de Prima-aanpak worden zichtbaar gemaakt en eventueel kan het pestbeleid worden aangepast.

Opdracht 4.0

1. Leg uit dat er bij Prima zowel sprake is van preventie als van repressie.
2. Welk verband is er tussen socialisatie en preventie?
3. Hoe verhouden socialisatie en repressie zich tot elkaar?
4. Waaruit blijkt dat sociale controle wordt ingezet bij Prima?
5. Vraag over subjectieve en objectieve gevoelens van veiligheid.

Je bent aan het einde gekomen van deze module bij maatschappijwetenschappen. Er zijn meer modules beschikbaar over verschillende onderwerpen. En ook een online portal waarop je meer informatie kunt krijgen voor bijvoorbeeld een (profiel)werkstuk. Zie www.maatschappijwetenschappen.nl

Literatuurlijst

Stigt, M. van (2014). *Alles over pesten*. Amsterdam: Boom.

Rooijen, van, K (2012). *Risicofactoren bij pesten*. www.nji.nl

Olweus, D. (1994). Bullying at school. Long-term outcomes for the victims and an effective school-based intervention program. In: *Aggressive Behavior: Current Perspectives*, L.R. Huesmann.

Olweus, D. (2003). A profile of bullying at school. *Educational Leadership*, 60 (6), 12 -17.

